

แนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน:

กรณีศึกษาชุมชนเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

The Collaborative Development Guidelines in Public Service Provision

of Community-Based Tourism: A Case Study of Koh Yor,

Mueang Songkhla District, Songkhla Province

ฐิติรัตน์ ทองใส¹

Thitirut Tong sai

นพพล อัครา²

Noppon Akahat

¹ ผู้นิพนธ์ประสานงาน, นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Corresponding Author, Graduate Student, Degree of Master of Public Administration, School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University, E-mail: thegigclub_poo99@hotmail.co.th

² อาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.; สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Lecturer, Asst. Prof. Dr., School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand.

Received: 20 June 2024, Accepted: 30 June 2024, Published: 30 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ 2) เพื่อศึกษาลักษณะความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ 3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ และ 4) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขของการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 19 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแบบเจาะจง และนำข้อมูลที่ได้มานำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเป็นทุนเดิม 2) ลักษณะความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ มักจะได้รับความร่วมมือจากองค์กรภาครัฐ/ภาคเอกชนจากภายนอกชุมชน หรือภาคประชาชนด้วยกัน มากกว่าองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ 3) ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ พบว่ายังไม่มีความยั่งยืน และ 4) มีข้อเสนอแนะของการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอเพื่อให้เกิดความร่วมมือของภาคีเครือข่ายภายในชุมชนในระดับที่สูงขึ้น

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน, การจัดการการท่องเที่ยว, ความร่วมมือ, การจัดบริการสาธารณะ

Abstract

This study aimed to 1) to investigate the state of tourism management by the Koh Yor community, 2) to explore the nature of cooperation in providing public services in tourism by the Koh Yor community, 3) to study the problems and obstacles of developing cooperation in providing public services in tourism by the Koh Yor community, and 4) to research suggestions and solutions for the development of such cooperation in the area of the Koh Yor Sub-district Administrative Organization, Mueang District, Songkhla Province. In this study, qualitative research was undertaken using in-depth interviews with 19 informants. The data was then specifically analyzed and presented in a descriptive manner. The results of the study indicated that 1) The tourism management by the Koh Yor community possesses distinctive local characteristics that have been passed down over the years. 2) In addition, the nature of collaboration in providing public services related to tourism by the Koh Yor community typically involves partnerships with external state and private organizations or with public sector more than with the Koh Yor Sub-district Administrative Organization itself. 3) When it comes to the problems and challenges faced in developing cooperation in providing these public tourism services by the Koh Yor community, it was discovered that there is a lack of sustainability. 4.) The recommendations for enhancing cooperation in providing public tourism services by the Koh Yor community to elevate the level of community network collaboration.

Keywords: Community-based Tourism, Tourism Management, Cooperation, Public Service Provision

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการในประเทศไทยมีการพัฒนาและเติบโตอย่างต่อเนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในทุกปีและการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว ทำให้ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการกลายเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศและนำเงินตราเข้ามาได้ในจำนวนไม่น้อย แนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) จึงเริ่มเข้ามามีบทบาทในวงการของการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการท่องเที่ยวในภาคใต้ได้รับความนิยมเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ดังเช่นจังหวัดสงขลาที่เป็นอีกจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือการท่องเที่ยวชุมชน (Community-based Tourism)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ชุมชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทาง การบริหารจัดการโดยชุมชน โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว อีกทั้งยังช่วยในการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อม สร้างจิตสำนึกรักและหวงแหนในท้องถิ่นของตน ซึ่งสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือต้องเข้าใจว่าการท่องเที่ยวไม่ใช่อาชีพหลัก แต่เป็นกิจกรรมเสริมที่ต้องอาศัยทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อเป็นต้นทุนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ มาเป็นต้นทุนทางการท่องเที่ยว

“เกาะยอ” เป็นหนึ่งใน 7 พื้นที่หลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลา โดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ จนทำให้ชุมชนเกาะยอได้รับรางวัลหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP Village Champion (OVC) ในปี พ.ศ.2554 อีกทั้งชุมชนเกาะยอยังได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (CIV) ท่องเที่ยวชุมชนประชารัฐในปี พ.ศ.2560 ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอ อยู่ภายใต้การดูแลหลักขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ โดยมีองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ล้วนตระหนักว่าการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องสร้างความพร้อม ความเข้าใจ ร่วมกันของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในชุมชน เพราะเป็นเจ้าของพื้นที่ ซึ่งชุมชนเกาะยอมีสภาองค์กรชุมชนเป็นจุดศูนย์กลางของประชาชนในตำบล เพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแก้ปัญหาของพื้นที่ร่วมกัน

แม้ว่าการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอจะได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในลำดับต้นๆ ของจังหวัดสงขลา แต่อย่างไรก็ตามชุมชนเกาะยอก็คงต้องมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวต่อไปเพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ภายใต้การดูแลหลักขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ ร่วมด้วย

ภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว โดยอาจจะเป็นการปรึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ปัญหาของพื้นที่ร่วมกัน มุ่งแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในระยะยาว ดังนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีศักยภาพ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนเกาะยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ว่าผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้หรือไม่ และลักษณะของความร่วมมือในชุมชนเป็นอย่างไร มีแนวทางใดบ้างที่ส่งผลต่อการพัฒนาความร่วมมือ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาด้านศักยภาพการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ให้มีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ลักษณะความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

กรอบแนวคิดของการศึกษา

การศึกษาแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนเกาะยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สร้างขึ้นภายหลังจากการที่ผู้ศึกษาได้เข้าไปยังพื้นที่เป้าหมาย เพื่อศึกษาสภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ลักษณะความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการสังเกตการณ์ รวมไปถึงการสอบถามข้อมูลเชิงลึกจากตัวแทนผู้ให้ข้อมูล และพัฒนาขึ้นจากการนำเอาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาความร่วมมือ Governance และการบริหารภาคีเครือข่าย

ผู้ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบจากศักยภาพของการท่องเที่ยวในชุมชน นำมาสู่ความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อทราบถึงแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนเกาะยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ว่ามีรูปแบบอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรค ที่ส่งผลต่อความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะ

ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism: CBT) เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยว โดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการปลุกใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม (ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2565) โดยวรพงศ์ ผูกภู (2562) ได้อธิบายปรัชญาของการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) ศักยภาพของ CBT อยู่บนพื้นฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนเมื่อเริ่มต้นการพัฒนาการท่องเที่ยว สิ่งแรกที่เริ่มในการเริ่มต้น คือ เรามีของดีอะไรบ้าง
- 2) การท่องเที่ยวโดยชุมชน มีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์และใช้อย่างรู้คุณค่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเมื่อทราบถึงศักยภาพตัวตน เรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน จึงจะสามารถวิเคราะห์ศักยภาพ ความน่าสนใจ ต้นทุนของชุมชนได้
- 3) คนในชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทาง อนาคต ของตนเอง การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ความสำคัญกับบทบาทคนในท้องถิ่น ตั้งแต่กระบวนการแรกเริ่ม คือ การศึกษา ศักยภาพ การวิเคราะห์ การทำความเข้าใจตนเอง และเลือกนำเสนอ เพราะฉะนั้นคนในชุมชนต้องมีบทบาทและเป็นผู้กำหนดอนาคตและทิศทางการท่องเที่ยวด้วยตนเอง หากชุมชนจะเลือกสิ่งใดมาใช้หรือนำเสนอ ต้องมีส่วนร่วมในการเลือกและตัดสินใจ
- 4) CBT ต้องมีการบริหารจัดการในรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์
- 5) CBT มีการกระจายรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นการจัดการผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการจัดการอย่างยั่งยืน

6) CBT สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนมุ่งเน้นเรื่องการนำทรัพยากร บนฐานนิเวศน์วัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้อย่างรู้คุณค่า ผ่านกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวและบริการ สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนัก ยอมรับ เคารพ หรือให้เกียรติเพื่อนำไปสู่การสนับสนุนฟื้นฟูอนุรักษ์ต่อไป

7) CBT เป็นเครื่องมือในการพัฒนา ได้ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม เป้าหมายทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีเป้าหมายอยากเห็นการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นในเรื่องของการพัฒนาในชุมชน หากทำการท่องเที่ยวโดยไม่หลุดจากปรัชญา ที่เป็นแก่นสารหรือสาระสำคัญการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั่นเอง จะพบว่าเมื่อเริ่มต้นกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีข้อมูลหลักมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้ศึกษาได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลรวม 19 คน ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 7 คน ซึ่งเลือกจากผู้ที่มีบทบาทสำคัญด้านการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอ 2) ภาคประชาชน ได้แก่ กลุ่มอาชีพภายในชุมชนเกาะยอที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเลือกจากกลุ่มอาชีพหลักของชุมชนเกาะยอ และ 3) ผู้นำชุมชน 4) นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมเกาะยอ รวมจำนวน 8 คน และ 5) กลุ่มเอกชนภาคบริการ ซึ่งเลือกจากกลุ่มผู้ประกอบการที่ได้รับความนิยมของชุมชนเกาะยอ จำนวน 4 คน

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบบันทึกข้อมูลภาคสนามสำหรับการบันทึกรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการสังเกต โดยผู้ศึกษาจะมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และบันทึกเป็นข้อมูลเสียง ซึ่งทั้งนี้จะทำให้ผู้ศึกษาสามารถทำการบันทึกประเด็นและมีการประมวลผลข้อมูลได้อย่างแม่นยำ และแบบสัมภาษณ์ สำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่ช่วยให้อยู่ในขอบเขตและประเด็นที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาซึ่งจะเป็นแนวคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ มาเป็นเครื่องมือในการศึกษา

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษานำข้อมูลที่ศึกษามาดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล และนำมาวิเคราะห์โดยใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ต่อด้วยการประมวลผลสังเคราะห์การศึกษานั้น เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลอดจนสามารถนำข้อมูลที่ได้รับจากการวิเคราะห์เสร็จสิ้นมาดำเนินการเขียนเพื่อเป็นรายงานสรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษา

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนเกาะยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สามารถสรุปผลการศึกษาตามประเด็นดังนี้

สภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

จากการศึกษาสภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ พบว่า มีการจัดการที่ครอบคลุมการท่องเที่ยวในชุมชน 3 รูปแบบได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โฮมสเตย์) ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกาะยอจะมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่สวยงามโดดเด่นด้วยพระนอนปางปรินิพพานองค์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ณ วัดแหลมพ้อ ด้วยพื้นที่ของวัดในชุมชนเกาะยอส่วนใหญ่จะติดกับทะเลและภูเขา ส่วนนี้จึงชวนความตื่นตาตื่นใจต่อนักท่องเที่ยวในการเข้าเยี่ยมชมสักการะ ถ่ายภาพเป็นที่ระลึกและร่วมทำบุญเพื่อทำนุบำรุงรักษาพื้นที่ของวัดต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอยังมีประเพณีขึ้นชื่อของชุมชนอย่าง “ประเพณีแห่ผ้าขึ้นกุฏิ” ที่มีการสืบสานประเพณีตั้งแต่อดีตยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน ถือได้ว่าส่วนนี้ชุมชนมีการจัดการการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมไม่ให้เลือนหายไปตามกาลเวลา และเกาะยอยังมีวัฒนธรรมการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ลายที่ได้รับความนิยมเรียกว่า “ลายราชวัตร” ซึ่งเป็นชื่อลายที่ได้รับพระราชทานชื่อในรัชกาลที่ 7 เมื่อครั้งเสด็จประพาส ณ เมืองสงขลาในปี พ.ศ.2475 โดยผ้าทอเกาะยอมักจะได้รับความนิยมซื้อสวมใส่ในกลุ่มข้าราชการ หรือสวมใส่ตามประเพณีต่าง ๆ ที่ยังคงได้รับความนิยมในประชาชนทุก ๆ วัยด้วยความหลากหลายของรูปแบบผลิตภัณฑ์ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน รวมไปถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนเกาะยอ ยังเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับต้นๆ เช่นกัน เนื่องจากเกาะยอมีผลไม้ประจำถิ่นที่ขึ้นชื่อ ได้แก่ ทุเรียน และ ลำไย โดยเฉพาะลำไย ทางด้านสวนสมรมของลุงวี ได้มีการจัดกิจกรรมสาธิตการสานโคระเป็นประจำ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเกาะยอในการป้องกันเหล่าแมลงไม่ให้มากัดกินทำลายผล โดยถือว่าการจัดการการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ด้านความรู้เพื่อนำไปใช้งานกับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และอีกหนึ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรคือการนั่งเรือเยี่ยมชมกระชังปลากระชังของกลุ่มอาชีพชาวประมง ส่วนนี้ก็ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวไม่แพ้กัน เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้ถึงกลิ่นอายความเป็นชาวเลได้อย่างแท้จริง อีกทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โฮมสเตย์) ของชุมชนเกาะยออย่างโฮมสเตย์กลางน้ำที่เมื่อพุดถึงเกาะยอ ทุกคนต่างพากันพุดถึงเป็นอันดับแรก เนื่องจากโฮมสเตย์มีลักษณะอยู่กลางน้ำ บ้างก็เป็นหลังที่อยู่ริมฝั่ง ซึ่งการใช้บริการโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยวจะได้รับความนิยมมากที่สุดในช่วงวันหยุดนักขัตฤกษ์ เพราะเมื่อเข้าพักแล้ว นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัส

ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนเกาะยอได้อย่างหลากหลาย บรรยายภาคโดยรอบอยู่ในระดับดี เหมาะแก่การพักผ่อน ผู้ให้บริการแต่ละรายมีความพร้อมในการให้บริการนักท่องเที่ยว หากแต่อาจมีแค่ข้อจำกัดในส่วนของการจำนวนของที่พักร ที่อาจจะยังไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดเทศกาล แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้ประกอบการโฮมสเตย์ต่างมีความร่วมมือกันในการจัดการ โดยหากว่าที่พักใดเต็ม ผู้ให้บริการนั้น ๆ ก็จะแนะนำผู้ให้บริการอีกเจ้าแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้เข้าพักตามความตั้งใจของนักท่องเที่ยวที่จะมาพักผ่อน ณ ชุมชนเกาะยอ ซึ่งในส่วนนี้เป็นการจัดการการท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจในการบริการ อันส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจในการใช้บริการ พร้อมทั้งจะบอกต่อสถานที่ท่องเที่ยวอย่างเกาะยอ แก่คนใกล้ชิดเพื่อที่จะเข้ามาท่องเที่ยวยังชุมชนเกาะยอต่อไป

ลักษณะความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

การจัดบริการสาธารณะในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ ประกอบด้วยภาคีเครือข่ายที่ร่วมดำเนินการพัฒนาความร่วมมือ เพื่อให้รูปแบบการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวของชุมชนมีการพัฒนาและนำไปสู่ความยั่งยืนได้ ดังนี้

- 1) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา ทำหน้าที่ในการส่งเสริมงบประมาณด้านการท่องเที่ยวชุมชน
- 2) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา ทำหน้าที่ในการส่งเสริมงบประมาณด้านการท่องเที่ยวชุมชน
- 3) ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนและตรวจสอบความเรียบร้อยของชุมชนให้เป็นระเบียบอยู่เสมอ
- 4) องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ ทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพหลักในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอ ให้ประกอบไปด้วยความร่วมมือของภาคีเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 5) กลุ่มอาชีพภายในชุมชนเกาะยอ ได้แก่ กลุ่มอาชีพเลี้ยงปลากระชัง กลุ่มอาชีพทอผ้า กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม และกลุ่มอาชีพโฮมสเตย์ ทำหน้าที่ในการร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เพื่อให้ชุมชนเกิดความยั่งยืน
- 6) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเกาะยอ ทำหน้าที่ที่ตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบก่อนปรุงในร้านอาหาร เพื่อรักษามาตรฐานของอาหารไว้เตรียมพร้อมบริการนักท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ
- 7) มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ทำหน้าที่จัดตั้งกลุ่มของการแสดง ณ วัดแหลมพ้อ เพื่อเป็นการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชม

8) มหาวิทยาลัยทักษิณ ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอ จึงได้มีการเข้ามาวิจัยพื้นที่ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ที่มีชื่อเสียงของเกาะยอ ให้มีความยั่งยืน

9) ภาศิเครือข่ายภาคเอกชน ผู้ประกอบการร้านอาหาร พ่อค้าแม่ค้า และประชาชนทั่วไป ทำหน้าที่ในการร่วมกันดูแลความเรียบร้อยของชุมชน ตรวจสอบมาตรฐานสินค้าที่จัดจำหน่าย เพื่อให้รองรับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ มีคุณภาพ และสร้างความประทับใจ

สาเหตุที่มีภาศิเครือข่ายจำนวนมากเนื่องจาก เกาะยอเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนจึงส่งเสริมและสนับสนุนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมหรือภูมิปัญญา วิถีชีวิตของชุมชน เกาะยอให้คงความดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด โดยในส่วนของ การสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอนั้น ส่วนใหญ่มักจะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจากภายนอกชุมชน ในการสนับสนุนงบประมาณรวมไปถึงการเข้ามามีส่วนร่วมกับทางชุมชนในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

“...ทุกวันนี้ทางกลุ่มของลุงจะได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับกิจกรรมการเยี่ยมชมกระชังปลากระพง เวลาที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวให้ความสนใจ ทางพาณิชย์จังหวัดและ ม.หาดใหญ่ ก็ให้ความสนใจสำหรับการอนุรักษ์กระชังปลากระพงของเกาะยอให้มีความยั่งยืนไว้ ด้วยการลงพื้นที่วิจัยเพื่อการพัฒนาบ้าง บางครั้งเวลาที่ปลากระพงล้นตลาดก็จะมี การแนะแนวทางการสร้างอาชีพเสริมเป็นการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากปลากระพง เช่น การทำหนังปลากระพงทอดกรอบ ตรงนี้ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปชมกรรมวิธีและมีส่วนร่วมในการทำงานของกลุ่มชาวบ้านได้ นอกจากจะสร้างอาชีพแล้ว ยังเป็นช่องทางส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกด้วย...”

จากการศึกษาลักษณะความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ พบว่าการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ อยู่ภายใต้ความร่วมมือของภาศิเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่ 3 ภาคส่วนได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ หน่วยงานภาครัฐ/ภาคเอกชน และภาคประชาชน จำแนกได้ ดังนี้

1) บทบาทความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอให้ความสำคัญกับการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนเป็นอันดับแรก เนื่องด้วยท่านนายกมองว่าการที่ชุมชนจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ตั้นั้น ความสะอาดภายในชุมชนต้องมาเป็นอันดับแรกเสมอ ดังนั้นจึงมีการณรงค์ให้ทุกครัวเรือนภายในชุมชน หันมาใส่ใจในการกำจัดขยะมูลฝอยในชุมชนด้วยกระบวนการที่รวดเร็วตามนโยบาย “ขยะต้นทาง ขยะกลางทาง และขยะปลายทาง” ที่เป็นการดำเนินงานโดยชาวบ้านเป็นผู้คัดแยก องค์การบริหารส่วนตำบลจะ

เป็นผู้บรรทุกและนำไปทั้ง ณ บ่อกำจัดขยะของชุมชน รวมถึงมีการแนะวิธีการกำจัดขยะเปียกด้วยการฝังกลบลงดิน เพื่อเป็นอินทรีย์วัตถุแก่ไม้ยืนต้น ทั้งนี้เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกัน

2) **บทบาทความร่วมมือของภาครัฐ** พบว่า ตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างตลาดนัดประชารัฐภายในวัดแหลมพ้อ ได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาที่เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยการจัดการแสดงให้รักท่องเที่ยวผู้ผ่านไปผ่านมาได้เยี่ยมชม ซึ่งส่วนนี้เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของตลาดนัดประชารัฐได้เป็นอย่างดี เพราะนอกจากจะเดินจับจ่ายใช้สอยสินค้าพื้นเมืองในตลาดแล้ว นักท่องเที่ยวยังสามารถชมการแสดงประจำท้องถิ่นภาคใต้ได้อีกด้วย

ในมุมมองของผู้ประกอบการร้านอาหาร ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเกาะยอ ในการเข้ามาตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหารให้มีความสดใหม่อยู่เสมอ เพื่อรักษามาตรฐานในคุณภาพของอาหารที่เตรียมบริการนักท่องเที่ยว ทำให้ผู้ประกอบการมีความมั่นใจในคุณภาพของสินค้า และสามารถจัดเตรียมให้เป็นไปตามมาตรฐาน

3) **บทบาทความร่วมมือของภาคประชาชน** พบว่า มติประชุมด้านการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอจะมีการชี้แจงในส่วนของงบประมาณด้านการท่องเที่ยวให้รับทราบอย่างชัดเจนโดยทั่วกัน ซึ่งส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐผู้ดูแลพื้นที่หลัก อีกทั้งชาวบ้านในชุมชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ยังมีช่องทางในการแจ้งความประสงค์สำหรับปัญหาหรืออุปสรรคที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของชุมชน โดยสามารถแจ้งเรื่องไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอโดยตรงได้ทันที อย่างไรก็ตามในส่วนของการรับเรื่องดำเนินการอาจจะไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาคือดำเนินการทั้งหมดจากทางองค์กร นอกจากนี้การท่องเที่ยวในชุมชนของเกาะยอได้ส่งเสริมด้านการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มอาชีพผ้าทอ อย่างกลุ่มผ้าทอร่มไทร ได้มีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการประดิษฐ์สมุดบันทึกจากผ้าทอเหลือใช้ ให้กลายเป็นชิ้นงานใหม่ อันสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้ดี เพราะเป็นชิ้นงานที่มีชิ้นเดียวในโลก ซึ่งส่วนนี้ถือเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มอาชีพในชุมชนและนักท่องเที่ยวได้ดีอีกรูปแบบหนึ่ง

ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอในประเด็นของปัญหาและอุปสรรค ภายใต้มุมมองของภาคีเครือข่ายต่อความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอยังขาดความร่วมมือในการรับฟังปัญหาจากผู้ที่ได้รับ

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน และยังขาดความร่วมมือในด้านการดำเนินงานเพื่อร่วมกันพัฒนารวมไปถึง เพื่อตรวจสอบความเรียบร้อยด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

“...อันที่จริงแล้วเกาะยอเรามีแหล่งท่องเที่ยวที่เต็มไปด้วยธรรมชาติ แถมที่ตั้งของจุดชมวิวก็เป็น จุดที่เหมาะสม เห็นวิวรอบเกาะ แต่เสียอย่างเดียวคือ ณ จุดชมวิวตรงนั้น ไปไม่หล่นกองที่พื้นเต็ม ด้วย ต้นไม้อาจจะเยอะด้วย บางทีก็มีขยะทิ้งเกลื่อนกลาด แล้วก็ตัวศาลาพักที่จุดชมวิว มันจะไม่มีสีสน ... ทำให้ เหมือนตอนนี้จุดชมวิวตรงนั้นเป็นที่รกร้างไปเลย ผมก็เลยอยากจะให้ อบต. เข้าไปดูตรงนั้นบ้าง ...”

ทั้งนี้การที่ชุมชนไม่ได้รับความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวจากองค์การบริหาร ส่วนตำบลอย่างเต็มประสิทธิภาพ นำมาสู่ปัญหาและอุปสรรค จึงส่งผลให้การจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยว ของชุมชนเกาะยอยังไม่เกิดการพัฒนายั่งยืน

ข้อเสนอแนะของการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะ ยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน เกาะยอในประเด็นของข้อเสนอแนะ ภายใต้มุมมองของภาคีเครือข่ายที่มากจากการมีส่วนร่วมของการพัฒนาความ ร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความประสงค์ให้ผู้มีส่วน เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเพิ่มระดับของความร่วมมือให้มีความสม่ำเสมอและมีความต่อเนื่อง ในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นจุดจอดรถ ที่พัก และการ กำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น รวมไปถึงมีการร่วมกันเสนอแนะการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ของเกาะยอ ได้แก่ การ ท่องเที่ยวทางน้ำ ที่เป็นการท่องเที่ยวด้วยเรือ ขับเคลื่อนระหว่างทำน้ำฝั่งเกาะยอไปยังทำน้ำฝั่งอำเภอเมืองสงขลา ทั้งนี้เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว รวมไปถึงสามารถบอกต่อประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้ที่ให้ความสนใจใน การเข้าร่วมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โฮมสเตย์) ได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการศึกษา

สภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า การท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเป็นทุนเดิมที่สืบเนื่องมาอยู่แล้ว ทั้ง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีการอนุรักษ์วิถีชีวิตของ ชุมชนแบบดั้งเดิมมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน รวมไปถึงบูรณาการวัฒนธรรมในอดีตและปัจจุบันให้มีความสอดคล้อง กันอย่างลงตัว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชุนษิตา นาคภพ (2561) ที่ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนไทย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ตำบลไทยมีแหล่งทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ ทั้งวัด พิพิธภัณฑสถาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและความเชื่อของชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รูปแบบที่เหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวของตำบลไทย คือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน มีกิจกรรมบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน เยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมและรับฟังเรื่องเล่า ความเชื่อและตำนาน ประเพณีของชุมชนผ่านมัคคุเทศก์น้อยเชิงอนุรักษ์ เพื่อเพิ่มความรู้และสร้างความประทับใจต่อการมาเยี่ยมชม รวมไปถึงแวะซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากตลาดตาลโตนด สินค้าขึ้นชื่อของตำบลไทยที่แสดงถึงภูมิปัญญาของชุมชนได้เป็นอย่างดี

ในส่วนของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เยี่ยมชมสวนผลไม้ของชุมชน ที่มีรูปแบบเน้นให้นักท่องเที่ยวผู้เยี่ยมชมได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง อย่างเช่น การสาธิตการปลูกไม้ผล สาธิตการประดิษฐ์อุปกรณ์ทางการเกษตรจากธรรมชาติ โดยปราชญ์ชาวบ้านผู้มีความชำนาญเฉพาะ ซึ่งสามารถเป็นหนึ่งในกิจกรรมเด่นของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนเกาะยอที่สามารถดึงดูดใจต่อนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับการศึกษาของ เจษฎา นกน้อย (2559) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นแนวคิดที่ต้องพัฒนาพื้นที่เกษตรที่มีความเหมาะสมเพื่อสร้างความยั่งยืนในภาคเกษตรกรรม โดยเป็นการเชื่อมโยงภาคการเกษตรและวิถีชุมชนเข้ากับการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าและความสามารถในการแข่งขัน ก่อให้เกิดการอนุรักษ์และส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้การเกษตรมีทางเลือก มีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดความรักความภูมิใจในวัฒนธรรม วิถีชีวิต และอาชีพของตนเอง อันจะส่งผลต่อการสืบทอดและอนุรักษ์อาชีพเกษตรกรรมในระยะยาว

สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โฮมสเตย์) เป็นการจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบของที่พักรถกลางน้ำ เหมาะแก่การพักผ่อนเป็นครอบครัวใหญ่หรือหมู่คณะ โดยมักจะได้รับความนิยมในช่วงวันหยุด ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับชมบรรยากาศท่ามกลางธรรมชาติ ล้อมรอบไปด้วยทะเลสาบสงขลา พร้อมทั้งอาหารทะเลสดใหม่ อากาศสดชื่น ถือได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวอันดับต้นของชุมชนเกาะยอ ซึ่งในแต่ละรูปแบบของการท่องเที่ยวนี้แสดงให้เห็นถึงผลตอบแทนต่อชุมชนที่มาจากการท่องเที่ยวของผู้มาเยือน มุมมองที่มีการพัฒนา และยังคงต้องมีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น รวมไปถึงเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน สร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวหรือพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอไม่ว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรร่วมกันจะเป็นภาคธุรกิจหรือภาคประชาชน หากเพียงแต่ทุกภาคส่วนร่วมกันพัฒนาอย่างจริงจัง ไม่หยุดนิ่งในความร่วมมือ ชุมชนเกาะยอก็จะเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ สอดคล้องกับ การศึกษาของสุธิดา ดินตะบูน (2565) ที่ศึกษาเรื่องการจัดจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนของธุรกิจครอบครัวในอำเภอสีซัง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผู้เกี่ยวข้องภาครัฐ ในด้านลักษณะความเหมาะสมในการบริการโดยเน้นธรรมชาติไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมพร้อมดูแลในเรื่องของระบบการรักษาความปลอดภัยมีการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ประกอบการที่พัวพันในเรื่องการรณรงค์

เรื่องความสะอาดและสร้างการตระหนักรู้เรื่องการรักษาสีเงวล้อมอีกทั้งมีนโยบายหรือวิธีการสนับสนุนผู้ประกอบการฯ เน้นในเรื่องการสร้างเชื่อมั่นในการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนผู้ประกอบการในการประเมินผล การดำเนินงานในด้านมาตรฐานความสะอาดของที่พัก ความเหมาะสมของราคาค่าที่พัก ค่าอาหารและค่ากิจกรรมต่าง ๆ และมาตรฐานความปลอดภัยของสถานที่พักและการทำกิจกรรมต่าง ๆ

ลักษณะความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอในภาพรวมมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอภายใต้ความร่วมมือกันในทุกภาคส่วน เพียงแต่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ ยังขาดความร่วมมือในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอ บางส่วน โดยส่วนใหญ่แล้วรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวมักจะได้รับความร่วมมือจากองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชนจากภายนอกชุมชน มากกว่าองค์กรหลักของชุมชนอย่างองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ จึงส่งผลให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนของเกาะยอในปัจจุบันยังไม่มีคามยั่งยืน หน่วยงานภาครัฐยังไม่มี การเข้าถึงภาคประชาชน เพื่อการพัฒนาอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

ผลจากการศึกษาลักษณะความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน รวมไปถึงภาคประชาชนที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอ ด้านความร่วมมือในการทำแผน ด้านความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ด้านความร่วมมือในการปฏิบัติ และด้านความร่วมมือในการบันทึกข้อตกลง พบว่า มีความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะในระดับที่ดี สำหรับหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาชน ทั้งนี้แต่ละฝ่ายต่างให้ความสำคัญต่อการกระบวนกรขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของชุมชน มุ่งเสนอแนะแนวทางและร่วมให้ความร่วมมือที่จะพัฒนาการจัดบริการสาธารณะของชุมชนเกาะยอให้มีความโดดเด่น น่าสนใจในแต่ละกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการนั่งเรือชมวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน กิจกรรมเยี่ยมสวนผลไม้พร้อมการสาธิตและดำเนินการสานโคระซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถนอมผลผลิตทางการเกษตรและกิจกรรมการประดิษฐ์สมุดบันทึกจากผ้าทอเหลือใช้ เป็นต้น รวมไปถึงการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอยังได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐในการร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น การจัดการแสดงกิจกรรมพื้นบ้านภาคใต้ภายในตลาดนัดวัดแหลมพ้อเพื่อสร้างความประทับใจและดึงดูดใจ การชี้แนะแนวทางการส่งเสริมอาชีพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวของชุมชนให้ชาวบ้านได้มีแนวทางในการดำเนินการเพื่ออำนวยความสะดวกพร้อมบริการนักท่องเที่ยว และองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ ร่วมจัดทำนโยบายการกำจัดขยะมูลฝอยภายในชุมชนอย่างรวดเร็ว ด้วยกระบวนการขยะต้นทาง กลางทาง และปลายทาง เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามายังชุมชนเกาะยอในแต่ละวันอย่างเต็มประสิทธิภาพ ไร้ซึ่งปัญหาขยะมูลฝอยตกค้างภายในชุมชน สร้างสุขลักษณะทางชุมชนที่ดี

ดังนั้นในแต่ละกิจกรรมของการท่องเที่ยวในชุมชนเกาะยอ ล้วนมากจากความร่วมแรงร่วมใจและร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายภายในชุมชน ที่มีเป้าหมายเดียวกันคือร่วมกันจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความยั่งยืน

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในประเด็นของปรัชญาแห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน (วรพงศ์ ผูกู, 2562) ประการหนึ่งที่ว่า “คนในชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทาง อนาคตของตนเอง การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ความสำคัญกับบทบาทคนในท้องถิ่น ตั้งแต่กระบวนการแรกเริ่ม คือ การศึกษาศักยภาพ การวิเคราะห์ การทำความเข้าใจตนเอง และเลือกนำออกมาเสนอ เพราะฉะนั้นคนในชุมชนต้องมีบทบาทและเป็นผู้กำหนดทิศทางการท่องเที่ยวด้วยตนเอง โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการเลือกและตัดสินใจ” ดังนั้นหากคนในชุมชนดำเนินการตั้งแต่กระบวนการแรกเริ่มด้วยเองเสียก่อน ย่อมส่งผลดีกว่าให้มีหน่วยงานภายนอกชุมชนเข้ามาดำเนินการแทน เพราะเจ้าบ้านย่อมทราบข้อมูลท้องถิ่นของตนได้ดีกว่าบุคคลอื่น การถ่ายทอดข้อมูลจึงมีความเป็นดั้งเดิมมากกว่า

ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่มาจากชุมชนขาดการได้รับความร่วมมือในการพัฒนาจากองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ หรือยังได้รับความร่วมมือที่ไม่เต็มประสิทธิภาพ ส่งผลให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบางส่วนอาจจะยังไม่เป็นไปอย่างสมบูรณ์และขาดการพัฒนาให้มีความต่อเนื่อง ภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอ จึงมีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่าบริบทของการท่องเที่ยวภายในชุมชนเกาะยอ ผู้ดูแลหลักอย่างองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ ควรที่จะให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวของชุมชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อส่งเสริมให้รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนมีการพัฒนาและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

สอดคล้องกับการศึกษาของ พลกฤต แสงอาวุธ (2563) ที่ศึกษาเรื่องความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอศรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า ควรมีการประชุมหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นความรู้ ประสบการณ์เพื่อรวมเครือข่ายประสานความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอศรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจัดทำข้อมูลเพื่อการบริหารของความร่วมมือในการจัดทำบริการสาธารณะ การจัดทำฐานข้อมูลที่เป็นในการจัดทำแผนงบประมาณ การจัดทำแผนดำเนินการและโครงการ การประชาสัมพันธ์ รวมทั้งมีการประเมินผลการดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะอีกด้วย

ข้อเสนอแนะของการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยอ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า มีข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอ กล่าวคือ ภาศิเครือข่ายทุกฝ่ายมีความต้องการให้ชุมชนเกิดการพัฒนาเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งมาจากความร่วมมือซึ่งกันและกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวของเกาะยอ โดยไม่มีการแบ่งแยกกันดำเนินงาน แต่จะเน้นการดำเนินงานผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง เพื่อก้าวไปสู่เป้าหมายเดียวกันของชุมชน นั่นก็คือการเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวที่เป็นที่ยอมรับและมีความยั่งยืน อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านพร้อมสนับสนุนและส่งเสริมวิถีชีวิตรูปแบบใหม่นำมาผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว ให้เหมาะสมกับสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน เพื่อให้ชุมชนก้าวทันยุคทันสมัยในกระบวนการของเทคโนโลยีแต่ยังคงรูปแบบของชุมชนที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์คู่จังหวัดสงขลาในนามของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยออย่างสืบเนื่องต่อไป

องค์ความรู้จากการศึกษา

จากการศึกษาครั้งนี้ ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อส่งผลให้ชุมชนมีความร่วมมือการอย่างเข้มแข็งในการพัฒนาชุมชนของตนให้เป็นที่ยอมรับ และได้รับประโยชน์กลับคืนชุมชนได้มากที่สุด ผ่านการบริหารจัดการตามแนวคิด การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (NPG) ในรูปแบบ Network Governance ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนา ต่อยอดแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่ภายใต้การร่วมมือกันดำเนินการพัฒนาด้านการจัดบริการสาธารณะการท่องเที่ยวโดยชุมชน อันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษา

1) องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ ควรมีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่โดดเด่นของชุมชน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โฮมสเตย์) อย่างเป็นรูปธรรม โดยให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวในแต่ละรูปแบบด้วยการลงพื้นที่ตรวจสอบลักษณะของการจัดการการท่องเที่ยวหากรูปแบบใดยังขาดการร่วมมือเพื่อการพัฒนา หน่วยงานภาครัฐควรที่จะนำข้อบกพร่องดังกล่าวไปไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนาและติดตามผลที่เกิดขึ้นตามมาต่อไป

2) องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอ ควรมีการสร้างความร่วมมือระหว่างภาศิเครือข่ายภายในชุมชน โดยเน้นการรับฟังปัญหาจากเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนโดยตรง เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุดของชุมชน

3) ในแต่ละกลุ่มผู้ประกอบการในชุมชน เช่นร้านอาหาร ร้านกาแฟ ควรมีการดำเนินงานประชุมหารือเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอโดยตรง เพื่อให้รูปแบบของแผนพัฒนาที่มีเป้าหมายอย่างชัดเจน และผลที่จะได้รับควรเป็นสิ่งที่สามารถส่งเสริมกลุ่มธุรกิจภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี เช่น ร้านค้าแต่ละร้านได้รับการประชาสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกัน ทำให้เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมอย่างเท่าเทียมกัน เป็นต้น

4) สำหรับในแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยวในชุมชน ผู้นำชุมชนควรมีการกำหนดกติกาการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างชัดเจน และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปของการท่องเที่ยวชุมชนเกาะยอ ทั้งนี้เพื่อให้การท่องเที่ยวของชุมชนมีระเบียบและมีแนวปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนได้ดีอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก จันทร์เกตุ. (2560). **การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา.** การค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เจษฎา นกน้อย. (2559). **การท่องเที่ยวเชิงเกษตร:แนวคิดและประสบการณ์. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 36(2), 157-166.**
- ชุนจิตา นาคภพ. (2561). **รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะยอ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 8(2), 72-80.**
- ไพบูลย์ มาลา. (2561). **การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance :NPG): แนวคิดการประยุกต์ใช้ในการจัดการปกครองท้องถิ่น. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 8(1), 179-193.**
- พลกฤต แสงอาวุธ. (2563). **ความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอศรีรัตนนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 3(1), 1-9.**
- วรพงศ์ ผูกภู. (2562). **ปรัชญาแห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน. สืบค้นได้จาก**
<https://www.randdcreation.com/content/5112/ปรัชญาแห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน>
- ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2565). **รู้การการท่องเที่ยวโดยชุมชน. สืบค้นได้จาก**
<https://thaicomcommunitybasedtourismnetwork.wordpress.com/cbt/>
- สุธิดา ดินตะบูน. (2565). **การจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ที่ยั่งยืนของธุรกิจครอบครัวในอำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.**